

e.a. eigenlijk buiten het festivalgebeuren zijn gebleven: voor continu, solied werk is het festival te wisselvallig en te wazig.

Horde

Gaan we voorbij aan het oudste festival, het festival van Spa, tot voor kort het vakantieoord van het Théâtre National, en aan enkele typisch zo-

merse festijnen zoals Mallemt, Steenfeesten, de Boulevard waar het theateraandeel miniem is en amper doel, dan rest nog het meest recente en omvangrijkste structurele festival, het *Kaaitheater* (Brussel, 1977). Opgezet als typisch gelegenheidsgebeuren (in het kader van het KVS-centennium), heeft het zich in een tweejaarlijkse continuïteit vijf afleveringen gehandhaafd, om dan een totaal nieuwe formule aan te nemen en zich als festival te annuleren. Dat het Kaai in die vijf edities een enorme, niet te onderschatten invloed heeft gehad op theaterleven, normverschuivingen, kijkgedrag, staat nu wel vast. Je kan dat niet hard maken, maar op de ontwikkeling van het politiek theater, op het margeleven, op de omgang met tekst en ruimte, op de dans, heeft Kaai sporen nagelaten. Uiteraard verliep dat niet in eenrichtingsverkeer, zat theatraal Vlaanderen niet te wachten op buitenlandse voorbeelden, was de inbedding — al was het maar als verlangen of verwachting — wel aanwezig: het gaat eerder om herkenning, aansporing, aanvoelen dat nieuwe dingen mogelijk worden, dat het perspectief nog dieper kan. Het was Kaai niet te doen om het defilé van de buitenlandse top, om een vertoning van wat toch niet haalbaar is, om het radicaal vreemde: de wisselwerking, terreinverkenning stonden voorop;

het verleggen van de bakens; het opblazen van wat voorbij leek; het geven van kansen om zich op een internationaal forum door te zetten. In het begin toch eerder beleidend, aantonnend, lacunes opsporend, verraste het Kaai daarna vooral door de eigen produktie, door wat in Vlaanderen — weliswaar nog eenzaam en verlaten — plots aan artistiek inzicht en theatraal taalvermogen bereikt werd. In dat 'plots' verradt zich natuurlijk De Greefs organisatietalent, neus voor ontwikkelingen, doorzicht in wat noodzakelijk wordt: het is zeker geen toevallige samenloop. Zo stuit je bij de evaluatie van het Kaai in het toenmalige theaterklimaat telkens op nut en noodzaak van het festival, als motor, graadmeter of horde in het vlakke landschap: het Kaai als instrument.

Want uiteindelijk is Kaai geen doel, maar middel. En de festivalformule werd als middel na '85 voorbijgestreefd en overbodig geacht: "De huidige formule van festival is achterhaald", zegt De Greef net voor de editie van '85. "Ik denk dat het nu tijd wordt dat de festivals gaan plaats maken voor dagelijks werk. Permanente produktie en permanente presentatie", klinkt het vlak erna. De redenen waarom de formule niet meer werkt, liggen voor een deel in de eigenschappen van een dergelijk festival zelf: in gekoekte vorm is een festival een erg tijdelijk, efemer fenomeen, zeker in de tweejaarlijkse Kaaperiodiciteit. Een festival is een uitbarsting, een kortstondig feest, maar slijt artistiek slechts langzaam in, geeft slechts resultaat op lange termijn; voor een deel is de politieke en vormvernieuwende theatermarge toch een fenomeen van de jaren '70, idem voor de festivals die daarvan een emanatie waren; aan de andere kant is het Kaai-budget te beperkt voor een grotere opzet, voor een evenementkalender, voor steeds duurder wordend theater (vgl. het Theatertreffen: 34 miljoen; Theater der Welt: 80 milj.; Salzburg: 786 milj.; Kaai: 10,3 milj.); en uiteindelijk liggen de ambities van Kaai vooral in de verandering en dynamiek van het eigen theaterleven, waarvoor een gewone jaarwerking, met de kruisbestuiving tussen eigen huis produkties en buitenlandse continuïteit, doeltreffender geacht wordt. Kaai wordt zo toch een uniek gegeven: op receptief en produktief front wil het elan geven, vragen stellen, openingen creëren, in een Vlaams theater in een internationale context. Wim Van Gansbeke commentarieert verder in dit nummer de eerste resultaten daarvan.

Maar is er dan geen plaats meer voor een festival? Wordt de festival-

opdracht nu plots verbodig? Kan de zomerse festijnattractie het theaterfeest adopteren? Heeft de sologang van de jaarspreiding de kracht van de gebalde concentratie?

Ondanks het veranderde theaterklimaat, de vergrote organisatorische en financiële eisen, is het festivalfenomeen niet uitgeleefd en evenzeer als vroeger een noodzaak. Twee festivals zijn geen overbodige luxe. Eén waarbij een theaterjaar zichzelf presenteert, onder de loep neemt, naar eigen belang en verandering peilt via een soort treffen. Het Nederlands Theater Festival is een mogelijkheid daartoe, al bevinden we ons in de Oostenrijks-Zwitserse situatie tegenover de grote Duitse broer: we zijn blij dat we er bij mogen zijn, maar de impact is nihil. Aan de formule dient dus gedokterd. En een ander festival dat opschrikt, verbaast, verrast, waar je in zijn gebundelde kracht niet aan ontkomt. Een festival dat wat internationaal in beweging is tegen de eigen gedrevenheid plaatst, wat andere theater talen exploreert, bij het eigen alfabet voegt. Want een festival blijft een katalyserende functie hebben: het is een katalysator voor de eigen theatermensen, voor het medium en voor het publiek. Het mobiliseert het theatervolkje voor het wel van de kunst. Het creëert gemeenschappelijke referentiepunten en geeft perspectief. Niet uitgesloten daarbij is dat de aantrekkingskracht groot genoeg is voor de sensibilisering van nieuwe publieksdelen, voor beweeglijkheid bij de toeschouwer.

Want een festival maakt niet alleen een artistieke vuist, het opent ook de hand. Een festival trekt aan, voert promotie voor het medium, krijgt massale aandacht van pers en publiek. Het theater neemt even gehypertrofeerde dimensies aan, die het in de gewone afslankingsbeurten ontbeert. Een festival heeft dus vooral een sociale betekenis en een publieksfunctie: het theater bevestigt zijn bestaan bij een grotere publieksgroep, zorgt voor een overvloedige respons. En uiteindelijk zijn dat ook de krachtlijnen van het feest: royaal en copieus in het aanbod, en buitengemeen als gebeuren, vraagt het naar je deelname. Je schijnt iets te zullen missen. En je bent weer op stap.

Luk Van den Dries